

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра економіки та менеджменту

Гуль І.Г

РИНОК РОБОЧОЇ СИЛИ. БЕЗРОБІТТЯ ТА ІНФЛЯЦІЯ

Лекція з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Для студентів спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні кафедри економіки
та менеджменту
«___» _____ 201__ р. протокол №___
Зав. каф. _____ Н.Ф. Павленчик

Тема 11. РИНОК РОБОЧОЇ СИЛИ. БЕЗРОБІТТЯ ТА ІНФЛЯЦІЯ

План

- 11.1. Ринок праці та його рівновага**
- 11.2. Безробіття як макроекономічне явище. Теорії безробіття**
- 11.3. Види безробіття, його показники та наслідки**
- 11.4. Інфляція: види, причини та наслідки**

11.1. Ринок праці та його рівновага

Ринок праці - це система економічних механізмів і суспільних інститутів, які здійснюють регулювання відповідних соціально-економічних відносин між продавцями й покупцями робочої сили. *Основними суб'єктами* зазначеного ринку є наймані робітники й роботодавці.

Головними суб'єктами інфраструктури трудового ринку є правові засади функціонування, державні й недержавні служби, фонди, курси, об'єднання працівників і підприємців.

Специфікою ринку праці є існування таких рис:

- він є ринком недосконалої конкуренції, зокрема білатеральною монополією, тобто ареною відносин об'єднань роботодавців і робітників (профспілок);
- він є регульованим ринком з боку держави, яка встановлює деякі правові обмеження;
- він є ринком трудових контрактів (договорів, угод).

Функціями ринку праці є:

- забезпечення оптимального розвитку зайнятості та економіки в цілому;
- раціональне розміщення трудових ресурсів;
- узгодження інтересів усіх соціальних груп.

В умовах ринкової економіки наймана праця є товаром з відповідним формуванням ціни (зарплати) на підставі взаємодій факторів пропозиції та попиту.

Пропозиція праці характеризується чисельністю людей, які потребують працевлаштування за умов певної оплати.

Визначають три основні джерела трудової пропозиції:

- демографічне з урахуванням молоді, що працевлаштується вперше;
- соціальне з урахуванням колишніх незайнятих у працездатному віці;
- економічне з урахуванням тих, хто вивільнюється з інших галузей або країн.

Фактори пропозиції праці поділяються на **цінові**, тобто залежні від рівня зарплати, й **нецінові** (традиції, допомога по безробіттю, податки, тіньова зайнятість та ін.).

Попит на працю – це платоспроможна потреба роботодавців щодо отримання трудових послуг з боку найманих працівників. Як і у випадку з пропозицією, визначають цінові й нецінові фактори трудового попиту.

Збіг величин попиту і пропозиції дає ринкову рівновагу на ринку праці. Перевищення попиту обумовлює дефіцит робочої сили, домінування пропозиції існування безробіття.

Економісти по-різному пояснюють механізм функціонування ринку праці. Розглянемо відмінності поглядів представників двох ключових теорій: **класичної і кейнсіанської**.

Класична теорія спирається на тезу, що на ринку праці панує досконала конкуренція з абсолютно гнучкою заробітною платою, а критерієм попиту підприємств на працю є максимізація прибутку. Тому згідно з класичною теорією попит на працю є спадною функцією від реальної зарплати:

$$L^D = -f\left(\frac{W}{P}\right),$$

де L^D - попит на працю;

W - номінальна зарплата;

P – дефлятор.

Дефлятор – це відношення номінальної до реальної заробітної плати.

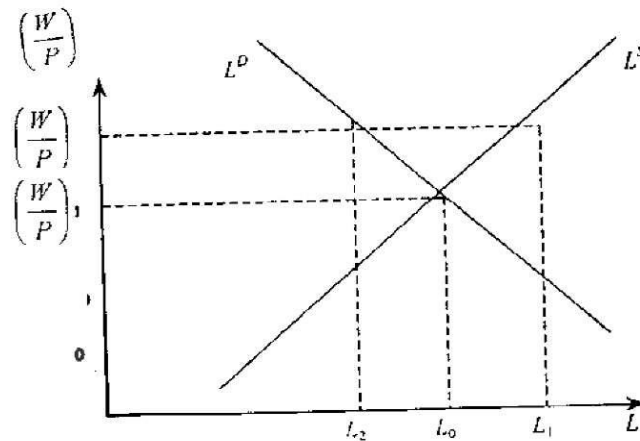
$$L^S = f\left(\frac{W}{P}\right),$$

де L^S - пропозиція праці;

W - номінальна зарплата;

P – дефлятор.

Залежність попиту і пропозиції на ринку праці від реальної зарплати в інтерпретації класичної теорії можна виразити за допомогою рис. 11.1.

Рис. 11.1. Класична модель ринку праці

На рис. 11.1 при реальній зарплаті $\left(\frac{P}{W}\right)_0$ на ринку праці забезпечується рівновага: $L^D = L^S$. Припустимо, що реальна зарплата зросла до $\left(\frac{P}{W}\right)_1$. Згідно з класичною теорією пропозиція праці зростає до L_1 , а попит на працю впаде до L_2 , що викличе циклічне безробіття, яке вимірюється відрізком $L_1 - L_2$. За даною теорією його причиною є надмірна зарплата, яка перевищила рівноважний рівень. Але за класичною теорією ринок здатний швидко усувати нерівновагу на ринку праці. Надмірна зарплата не лише викликає безробіття, а й одночасно породжує конкуренцію між робітниками за дефіцитні робочі місця, яка примушує їх погодитися на зниження номінальної зарплати. Вона буде зменшуватися доти, доки реальна зарплата не досягне рівня $\left(\frac{P}{W}\right)_0$. Це буде супроводжуватися поверненням попиту і пропозиції до рівноважних величин, тобто до L_0 . Якщо певна частка робітників не захоче найматися на роботу за низької (рівноважної) зарплати, то за класичною теорією таке безробіття є добровільним і тому не є безробіттям.

Згідно з *кейнсіанською теорією* номінальна зарплата не змінюється під впливом попиту на ринку праці в бік зниження. На думку кейнсіанців, попит на працю залежить від сукупного попиту. Це означає, що сукупний попит обумовлює не тільки обсяг виробництва товарів і послуг, а й ту кількість праці, яка необхідна для його забезпечення. Тому згідно з кейнсіанською теорією попит на працю є зростаючою функцією від сукупного попиту:

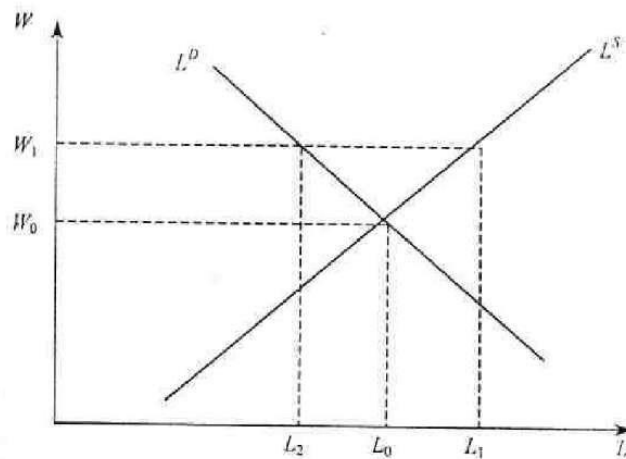
$$L^D = f(AD),$$

де AD — сукупний попит.

При визначенні функції пропозиції праці прихильники кейнсіанської теорії спираються не на реальну, а на номінальну зарплату, яка, на їхню думку, може змінюватися лише в бік зростання. Якщо номінальна зарплата зростає, то пропозиція праці збільшується. Отже, в кейнсіанському варіанті пропозиція праці є зростаючою функцією від номінальної зарплати:

$$L^S = f(W),$$

Для ілюстрації кейнсіанської теорії ринку праці звернемося до рис. 11.2.

Рис. 11.2. Кейнсіанська модель ринку праці

На рис. 11.2 кількість зайнятих, яка узгоджується з природним безробіттям, становить L_0 , пропозиція праці в обсязі L_1 перевищує попит на працю в обсязі L_2 , а циклічне безробіття вимірюється відрізком $L_1 - L_2$. При цьому номінальна зарплата вища рівноважного рівня, тобто $W_1 > W_0$.

Якщо у класиків за такої ситуації (неповна зайнятість, циклічне безробіття, $W_1 > W_0$) конкуренція між робітниками примушує їх погоджуватися на зниження

номінальної зарплати, то кейнсіанців вона не може змінюватися у бік зниження. Тому не може зменшитися і пропозиція праці. Попит на працю теж не здатний збільшитися, оскільки він є функцією лише сукупного попиту. У такому стані ринок праці може перебувати доти, доки не відбудеться зростання сукупного попиту, що відповідно збільшить попит на працю до її пропозиції. Щоб прискорити виведення економіки зі стану неповної зайнятості, кейнсіанці пропонують застосовувати державну політику стимулювання сукупного попиту.

11.2. Безробіття як макроекономічне явище. Теорії безробіття

Макроекономічний підхід, або погляд на національну економіку як єдине ціле, відкриває нам ще одну важливу економічну і соціальну проблему — безробіття. Це — макроекономічне явище, яке в період економічних спадів і депресій набуває особливої гостроти, стає першочерговим завданням економічної політики уряду.

Безробіття є ознакою неповної зайнятості трудових ресурсів, тобто недостатньої (лише часткової) забезпеченості працездатного населення можливостями працювати і мати власне джерело доходу.

Населення країни за ознаками зайнятості і безробіття має таку структуру (рис. 11.3).

Зайняті	Безробітні		
Економічно активне населення		Економічно неактивне	
Працездатне населення			Непрацездатне
Населення країни			

Рис. 11.3. Структура населення за ознаками зайнятості і безробіття

Працездатне населення включає усіх людей, хто за віком і за станом здоров'я здатен працювати. За критеріями МОП¹, працездатним вважається вік від 15 до 70 років. Решта людей складають непрацездатне населення.

Економічно активне населення — це та частина працездатного населення, яка: *по-перше*, фізично, розумово і професійно придатна до економічної діяльності; *по-друге*, прагне до участі у суспільній праці, наполегливо готує себе, активно шукає свою «нішу» і постійно виборює право її займати.

Відповідно до економічно неактивного населення належить та частина працездатних осіб, які не шукають роботу або припинили її пошуки. До цієї категорії частково відносяться пенсіонери, учні старших класів, студенти, домогосподарки, ув'язнені та інші.

Зайняте населення включає усіх тих, хто має роботу як джерело доходу. Зайнятими вважаються усі, хто працює за наймом, та самозайняті (зайняті підприємницькою діяльністю).

Основні форми зайнятості:

- *стандартна повна зайнятість* — зайнятість за наймом в одного підприємця протягом повного робочого дня (тижня, року);
- *часткова зайнятість* — зайнятість за наймом протягом неповного робочого дня (тижня, року);
- *тимчасова зайнятість* — зайнятість, термін якої обумовлений трудовим договором (контрактом);
- *самозайнятість* — зайнятість підприємницькою діяльністю та роботою не за наймом (наприклад, творчою діяльністю).

Безробітні — це та частина економічно активного населення, яка не має роботи, але здатна працювати і, що дуже важливо, активно шукає роботу (за критеріями МОП, щонайменше упродовж чотирьох останніх тижнів).

Безробіття як макроекономічне явище пояснюється по-різному. Розглянемо основні теорії безробіття.

---

¹ Міжнародна організація праці (МОП) — створена у 1919 р., з 1946 р. функціонує як спеціалізований заклад ООН, який розробляє міжнародні стандарти (вимоги) щодо умов праці та її справедливої оплати, набору працівників, боротьби з безробіттям, соціального забезпечення і страхування, організації професійно-технічного навчання тощо.

Класична теорія безробіття базується на уявленні, що ринок цілком конкурентний і здатен сам урівноважувати попит на працю та її пропозицію. Безробіття, або неповна зайнятість, може мати місце лише як тимчасове явище і в короткочасному періоді (до 3-х років). Коли ж безробіття в країні стає тривалим, то, на думку неокласиків, це може бути тільки наслідком втручання у ринкову систему ззовні (наприклад, з боку профспілок або держави). Таке втручання, як правило, призводить до підвищення заробітної плати і втрати гнучкості її як ринкового регулятора.

Марксистська теорія безробіття стверджує, що причиною безробіття, як і циклічних економічних криз, є сама капіталістична система виробництва, закладена у її основу приватна власність на засоби виробництва. У гонитві за прибутками капіталісти (власники підприємств) змінюють структуру функціонуючого капіталу: чимраз більшу частку коштів вкладають у придбання засобів праці (нових споруд, машин, устаткування) і меншу — у найм робочої сили.

Кейнсіанська теорія безробіття пояснює безробіття недостатністю ефективного сукупного попиту. У полеміці з класиками з цього приводу Дж. М. Кейнс оперує такими аргументами:

1) теоретично зниження зависокої заробітної плати (тобто такої, що перевищує рівноважний рівень на конкурентному ринку) і справді може підвищити зайнятість, як на цьому наголошують класики, а, проте, на практиці здійснити цей захід малоймовірно;

2) заробітна плата — це не лише елемент витрат для підприємства, але й джерело доходів для працівників і їхніх сімей. Тому зниження заробітної плати обов'язково призведе до скорочення споживчого попиту, а слідом за цим — і до скорочення виробництва та зайнятості;

3) попит на працю як виробничий ресурс визначається в кінцевому підсумку споживчим попитом. Ось чому споживчий попит потрібно не обмежувати, а навпаки, заохочувати (наприклад, зниженням податкових ставок, кредитних ставок тощо).

Кейнсіанська теорія зайнятості була високо оцінена науковою громадськістю і використовується в зарубіжних країнах як наукова основа для формування системи державного регулювання зайнятості.

11.3. Види безробіття, його показники та наслідки

Безробіття виникає не лише в період економічних спадів (рецесій). Воно, як показує практика усіх країн з ринковою економікою, стало хронічним на кшталт невиліковної хвороби.

Економісти здебільшого виділяють такі **види** (або форми) **безробіття** (рис. 11.4).

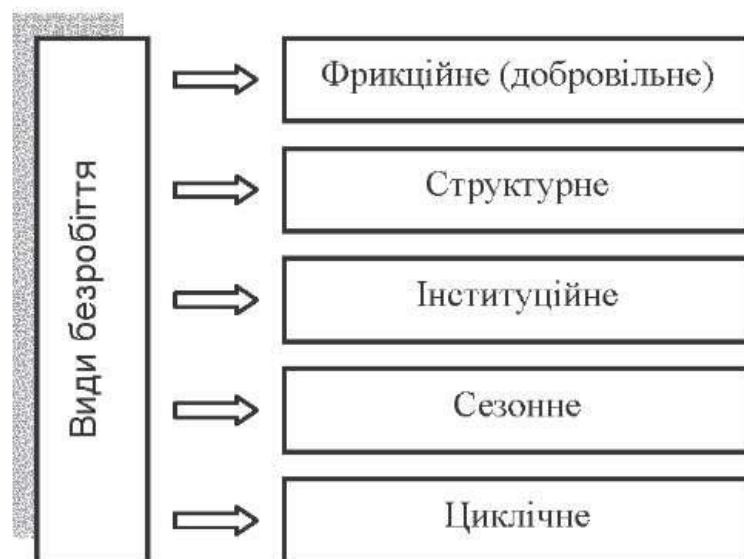

Рис. 11.4. Основні види безробіття

Фрикційне, або добровільне безробіття виникає унаслідок постійного переміщення людей з однієї роботи на іншу, з однієї місцевості в іншу. Таке безробіття не лякає людей, ба більше, воно нерідко стає навіть бажаним, добровільним.

Структурне безробіття виникає внаслідок невідповідності між структурою пропозиції праці та структурою попиту на неї. Таке розходження попиту і пропозиції на ринку праці пов'язане в основному із технологічними змінами у

виробництві, наприклад, механізацією, автоматизацією, реорганізацією, а також із падінням чи зникненням попиту на якийсь товар чи вид послуг.

Інституційне безробіття виникає внаслідок дій тих чи інших суспільних інститутів. Наприклад, уряд, виплачуючи щедру допомогу по безробіттю чи інші соціальні допомоги, спонукає певну частину людей жити не працюючи. Безробіття також збільшує, як вважають економісти-неокласики, система мінімальної заробітної плати, оскільки цей мінімум держава встановлює вище рівноважного рівня, який міг би бути за вільної гри попиту та пропозиції на ринку праці.

Сезонне безробіття зумовлене сезонним характером виробництва у деяких галузях, наприклад, у сільському господарстві, у рибних промислах, у будівництві тощо. Таке безробіття є цілком прогнозованим для обох сторін.

Циклічне безробіття пов'язане з циклічністю економічної активності. Воно виникає в період економічних криз і депресій. Таке безробіття є вимушеним і часто масовим (масштабним). Воно найбільше лякає людей.

За тривалістю фрикційне та сезонне безробіття є **короткочасним безробіттям**, тоді як інші, названі вище види, відносяться до **довгочасного безробіття**.

Специфічним видом безробіття, найбільш поширеним у країнах з низьким рівнем економічного розвитку, є приховане безробіття. **Приховане безробіття** охоплює:

- 1) тих людей, які формально перебувають на роботі і отримують платню, але насправді займають зайві робочі місця;
- 2) тих, хто перебуває на роботі, але вимушений працювати лише на малу частину робочого дня чи тижня;
- 3) тих, хто, формально перебуваючи на роботі, погодився піти у так звану безоплатну відпустку, доки його знову покличуть на роботу.

Від прихованого безробіття слід відрізнити так зване **фальшиве безробіття**. До останнього відносяться ті, хто, видаючи себе за безробітних, насправді працюють нелегально, наприклад, на чорному ринку (зайняті кримінально переслідуваними видами діяльності).

Стан безробіття (і зайнятості) в країні характеризується *абсолютними* та *відносними* показниками.

Абсолютним показником безробіття є кількість безробітних, у тому числі зареєстрованих в органах працевлаштування (біржах праці, в Україні — центрах зайнятості).

Відносними (якісними) показниками стану ринку праці є:

- **рівень економічної активності населення** розраховується як відношення кількості економічно активного населення до загальної його кількості у віці 15-70 років.

$$\text{Рівень економічної активності населення} = \frac{\text{Економічно активне населення}}{\text{Усе населення}} \times 100\%.$$

- **рівень зайнятості** визначається як відношення кількості зайнятих до кількості економічно активного населення. Він показує частку зайнятих серед економічно активного населення.

$$\text{Рівень зайнятості} = \frac{\text{Зайняті}}{\text{Економічно активне населення}} \times 100\%.$$

- **рівень безробіття** визначається відношенням числа безробітних до чисельності економічно активного населення (кількості зайнятих і безробітних). Він показує частку безробітних серед економічно активного населення.

$$\text{Рівень безробіття} = \frac{\text{Безробітні}}{\text{Економічно активне населення}} \times 100\%.$$

У 1968 р. американський економіст М. Фрідмен² висунув концепцію природної норми безробіття.

Саме поняття «**природне безробіття**» вказує на те, що, з наукового погляду, певну частину безробіття варто так вважати необхідною, або, так би мовити, нормою цього явища. Визнання норми безробіття уточнює поняття «повна зайнятість».

---

²Фрідмен Мілтон (1912-2006) — американський економіст, засновник школи монетаризму в економічній теорії, лауреат Нобелівської премії з економіки 1976 р.

Повна зайнятість — це такий стан зайнятості, за якого рівень наявного безробіття не перевищує природної норми безробіття.

Теоретично природне безробіття включає в себе два види безробіття: добровільне (фрикційне) та структурне. Норма природного безробіття розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} \text{Норма природного безробіття} &= \\ &= \frac{\text{Добровільне} + \text{Структурне безробіття}}{\text{Економічно активне населення}} \times 100\%. \end{aligned}$$

Природна норма безробіття — це найменший рівень безробіття, якого може досягти країна за існуючої інституційної структури і який не призводить до прискорення інфляції.

Природна норма безробіття розраховується для кожної країни. Для США вона наразі складає близько 6%, провідних країн ЄС — близько 8%, Японії — близько 1%.

В Україні природна норма безробіття наразі не розраховується через: 1) брак критеріїв виокремлення фрикційного та структурного видів безробіття; 2) неефективну структуру зайнятості, яка продовжує існувати унаслідок незавершеності економічних реформ.

Безробіття сьогодні присутнє у різних країнах, але в різних обсягах, різних видах (формах) і різної тривалості. **Масштаби безробіття та його динаміка залежать від багатьох факторів**, зокрема:

- економічного стану країни;
- демографічної ситуації;
- соціального становища;
- темпів і напрямків науково-технічного прогресу;
- національних особливостей (звичаїв, традицій) та ін.

Надмірне безробіття призводить до значних економічних і соціальних втрат.

Економічна «ціна» (плата) за надлишкове безробіття включає в себе:

- 1) недовироблену продукцію, яка сумарно визначається як відставання обсягу фактичного ВВП від потенційного (можливого за повної зайнятості);
- 2) скорочення податкових надходжень до державного бюджету;

- 3) державні витрати на виплату допомоги по безробіттю та утримання державних органів, які опікуються проблемами безробітних;
- 4) втрату кваліфікації (якості) бездіяльної робочої сили.

Американський дослідник А. Оукен³ математично дослідив зв'язок між рівнем безробіття та обсягом недовиробленого ВВП. Цей зв'язок отримав в економічній науці назву **закону Оукена**. Згідно із законом Оукена, кожен відсоток надлишкового (надприродного) безробіття «вартує» суспільству приблизно 2,5% від фактичного ВВП. Така дорога «ціна» вимушеної бездіяльності працездатних людей.

Візьмемо умовний приклад. Якщо в и-році фактичний ВВП складав 1200 млрд. дол., фактичний рівень безробіття — 9%, а його природна норма — 7%, то країна недоотримала національного продукту на 60 млрд. дол., що становить 5% (2% x 2,5%) від фактичного ВВП. Потенційний ВВП за повної зайнятості міг скласти 1260 млрд. дол.

11.4. Інфляція: види, причини та наслідки

До найголовніших проблем функціонування та розвитку національної економіки як єдиного цілого відноситься інфляція.

Інфляція (від лат. - здуття) — це стійке підвищення загального, або середнього рівня цін на товари й послуги.

Підвищення цін на окремі товари ще не є симптомом інфляції, адже поряд із ним інші ціни можуть залишатися стабільними, а деякі можуть і знижуватися. Інфляція означає ріст, принаймні, більшості цін, за якого піднімається загальний, або середній, рівень цін, що вже відчують усі економічні агенти.

Інфляція — це двохсторонній процес. Ріст цін, з одного боку, призводить до знецінення грошей — з іншого.

Показником інфляції є **темп, або рівень інфляції**.

---

³ Оукен Артур (1928-1980) — американський економіст, автор відомого «закону Оукена».

$$\text{Темп інфляції} = \frac{P_1}{P_0} \times 100\%.$$

$$\text{Темп інфляції} = \frac{P_1 - P_0}{P_0} \times 100\%.$$

де P_1 – рівень цін поточного періоду (який порівнюється);

P_0 — рівень цін базового періоду (з яким ведеться порівняння).

За формами прояву виділяються **два типи інфляції**:

1) **відкрита, або явна, інфляція** — властива суспільствам з ринковою економікою, а значить і вільним ціноутворенням;

2) **прихована, або подавлена, інфляція** — властива суспільствам з повністю одержавленою (неринковою) економікою, де жорстка регламентація державою цін має своїми наслідками товарний дефіцит, низьку якість товарів і послуг, величезні витрати часу, нервів і людської гідності на вистоювання в чергах і пошук елементарних речей.

За темпом зростання цін розрізняють **три види інфляції**: помірну, галопуючу та гіперінфляцію.

Помірна, або повзуча, інфляція має місце тоді, коли ціни в країні зростають у середньому до 10% за рік.

Галопуюча інфляція виникає при зростанні цін понад 10% за рік (і, приблизно, до 100 чи навіть 200%). Цей вид інфляції стає вже небезпечним, оскільки за стрибків цін люди втрачають спокій, щоразу очікуючи чергового підвищення цін.

Гіперінфляція — найбільш небезпечний вид інфляційних процесів. Під час гіперінфляції ціни зростають надзвичайно швидко, вони наче вибухають, сягаючи астрономічних висот, наприклад, понад 1000% за рік, або 50% за місяць, чи 1% за день). Це самоприскорювана інфляція.

Інфляція — складне макроекономічне явище, її спричиняє багато факторів. Якщо говорити найбільш узагальнено, то інфляція є наслідком порушення суспільством закону грошового обігу, а саме перевищення грошовою масою кількості реальних товарів і послуг.

Детальніше з'ясування причин інфляції приводить нас до виділення двох їх груп, які умовно називають «інфляцією попиту» та «інфляцією пропозиції».

Інфляція попиту — це інфляція, зумовлена надмірністю сукупного попиту. Вона проявляється у тому, що грошові витрати населення, фірм і держави випереджають ріст виробництва, тобто виробництво не поспіває наситити платоспроможний попит.

Надмірний попит виникає з багатьох причин, зокрема, через:

1) популістську політику правлячих політичних сил (необгрунтоване підвищення соціальних виплат та надання фінансової допомоги (субсидій) окремим галузям і категоріям населення);

2) непомірні витрати на утримання державного апарату (які не компенсуються ефективністю державного управління);

3) діяльність тіньової економіки (приписки, хабарі, розкрадання державних коштів, нелегальна конвертація безготівкових грошей у готівку, фальшування грошей тощо);

4) емісію Центральним банком надлишкових грошей.

Інфляція пропозиції, або витрат — це інфляція, зумовлена зростанням витрат виробництва. Зростання витрат виробництва відбувається через:

1) необгрунтоване підвищення номінальної заробітної плати;

2) свідоме завищення цін підприємствами-монополістами;

3) імпорт дорогих ресурсів (природного газу, нафти тощо).

Зростання витрат змушує виробників або піднімати ціни на свою продукцію, або скорочувати виробництво, оскільки воно стало менш прибутковим.

Сильна інфляція (галопуюча і, тим паче, гіперінфляція) породжує чимало **негативних наслідків** для економіки та суспільства, зокрема:

- інфляція *знижує реальні доходи і добробут населення*. І робить це вона підступно, у вигляді своєрідного податку, яким обкладає усіх, хто має гроші;

- інфляція раптово і безжально *перерозподіляє грошові доходи людей*.

На чю користь? *а)* на користь підприємств-монополістів (нафтогазових, енергетичних та ін.); *б)* на користь фінансових посередників, які наживаються на

грошових спекуляціях і відсотках; в) на користь ділків тіньової економіки, які ще більше недоплачують державі податків; з) на користь тих керівників (власників) підприємств, які, користуючись ситуацією, призначають собі та ближнім до себе особам ще більш високі посадові оклади та премії;

- інфляція *розладнує усталені господарські зв'язки*;
- інфляція *паралізує кредитні відносини*;
- інфляція *гасить стимули до виробництва*, переорієнтовує бізнес на спекулятивні (посередницькі) операції з товарами та грошима, адже найшвидше — це купівля-продаж;

- інфляція *розкручує так звані інфляційні спіралі*. Зростання витрат виробництва набуває характеру ланцюгової реакції;

- інфляція *породжує у людей інфляційні очікування*. **Інфляційні очікування** — це стан психологічної напруги (дискомфорту) у період значної інфляції, який змушує людей приймати поспішні економічні рішення щодо використання грошових доходів, що призводить до ще більшого росту цін.

У 1992-1993 рр. Україна стала світовим рекордсменом за рівнем інфляції. Тоді відпущені на свободу споживчі ціни стрибнули у 102 рази (або вирости на 10260%), оптові ціни на промислову продукцію вирости на 9770%, закупівельні ціни на аграрну продукцію — на 4060% (для порівняння: у Росії вершина гіперінфляції сягнула 2600% у 1992 р.).

Взаємозв'язок безробіття та інфляції

Безробіття та інфляція — головні макроекономічні проблеми суспільства, які покликана вирішувати держава. Однак, як недавно з'ясували науковці, між цими економічними явищами існує взаємозв'язок, який суттєво ускладнює політику держави щодо боротьби з ними.

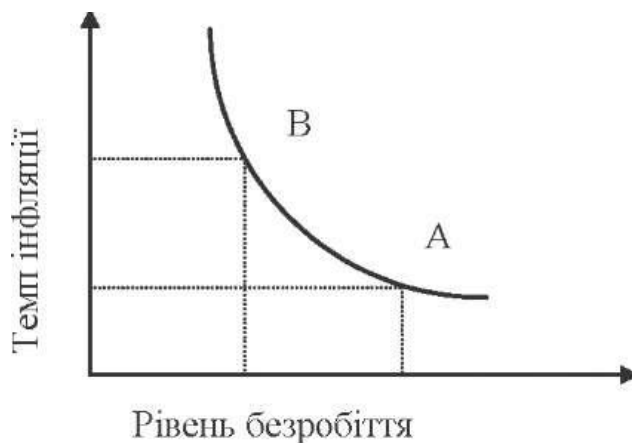
Взаємозв'язок безробіття та інфляції емпірично вперше дослідив у 1958 р. англійський економіст О. Філіпс⁴, використавши статистику Англії майже за столітній період (1862-1957 рр.). У своїй моделі Філіпс пов'язував безробіття тільки зі змінами номінальної заробітної плати як фактором зростання витрат

---

⁴ Філіпс Олбан (1914-1975) — англійський економіст австралійського походження, представник неокейнсіанства.

виробництва та цін. Через кілька років потому американські економісти П. Семюелсон та Р. Солоу перевірили правильність моделі Філіпса, підставивши у неї замість росту номінальної зарплати темп інфляції в цілому на прикладі статистичних даних США, і підтвердили її. Власне саме вони і назвали це відкриття «кривою Філіпса».

Рис. 11.5. Крива Філіпса

Крива Філіпса (рис. 11.5) показує, що між рівнем безробіття та темпом інфляції існує обернений зв'язок, який означає що в період зростання економіки та скорочення рівня безробіття темп інфляції підвищується, і навпаки. Пояснення цьому наступне. До тих пір, поки фактичне безробіття перевищує свою природну норму, наймані працівники не вимагають підвищення номінальної заробітної плати. Адже, коли на ринку праці перебуває багато безробітних, то підприємці навряд чи ладні піти на підвищення платні своїм працівникам — вони радше погрожуватимуть їм звільненням та можливістю найму більш дешевої праці. Але коли економічна ситуація в країні змінюється на протилежну, коли економіка зростає і наближається до стану повної зайнятості (безробіття скорочується до своєї природної норми), то у ній виникають «вузькі місця»: підприємцям бракує робочої сили і це змушує їх підвищувати зарплату. У такому разі підвищення зарплати призводить до зростання витрат виробництва, а слідом за цим, підприємці, аби зберегти прибутковість свого бізнесу хоча б на попередньому рівні, вимушено піднімають ціни на свою продукцію. І, таким чином, виходить, що

скорочення безробіття необхідно супроводжується прискоренням інфляції, і навпаки.

Новітні наукові дослідження взаємозв'язку безробіття та інфляції беруть до уваги ще й очікування економічних агентів щодо зміни параметрів цих процесів. Ідеться про здатність сучасної освіченої людини як підприємця і споживача, спираючись на інформаційно-комунікативні засоби, аналізувати хід подій і передбачати певною мірою їхні наслідки. Завдяки цим очікуванням економічні агенти прагнуть завчасно пристосуватися до змін макроекономічної ситуації, випереджаючи дії уряду. За таких обставин «крива Філіпса» дещо модифікується: виглядає уже не плавною кривою, а ламаною лінією. Економічні зв'язки, кажуть монетаристи, настільки складні, багато факторні, що говорити про однозначно обернений взаємозв'язок безробіття та інфляції не доводиться, особливо в довгостроковому періоді.